

Zuid-Holland hunkert naar innovaties, hightech en getalenteerde kenniswerkers

Zuid-Holland is economisch gezien niet de beste leerling van de klas. De regio groeit veel minder hard dan andere belangrijke regio's in Nederland. Maar er is nu wel een gezamenlijke agenda. 'Die geeft richting en duidelijkheid en zet partijen samen aan de tafel.'

In het kort

Economisch groeide Zuid-Holland 10% tot 15% trager dan andere regio's in Nederland.

Dat komt door de veelheid aan verouderde sectoren, maar ook door de gemiddeld lagere levensstandaard.

Een actieplan moet 1 procentpunt extra groei opleveren per jaar of 12 procentpunt groei, €24 mrd en 120.000 banen in tien jaar.

Femke Brenninkmeijer had zich bij haar toespraak als nieuwe voorzitter van de Economic Board Zuid-Holland laten inspireren door een interview enkele weken eerder in Het Financieele Dagblad met twee topcoaches uit de atletiekwereld. Brenninkmeijer, zelf zo'n fanatiek hardlooperster dat ze in augustus naar Parijs toog om Sifan Hassan aan te moedigen, onderstreepte tijdens het jaarlijkse diner eind september in Den Haag voor topbestuurders en -ondernemers het belang van 'focus'.

Focus op het samenbrengen van kennis en kunde, op innovatie en op het bereiken van de top. 'Als je hetzelfde blijft doen, weet je dat je in het volgende jaar niet meer de beste bent', zeiden ze. Dat was ook de kop van het FD-artikel.

Brenninkmeijer, voormalig commercieel directeur van de Amsterdamse haven en sinds 2020 directeur van de binnenschipperscoöperatie NPRC in Rotterdam, citeerde de twee toptrainers om richting te geven aan het debat dat in Zuid-Holland al jaren wordt gevoerd over de economische kracht van de regio. Er waren 160 burgemeesters, wethouders, ondernemers en andere gasten bij het diner, dat voor de vijfde keer werd gehouden. 'Het is zo'n avond dat je echt mensen fysiek samenbrengt', zegt Brenninkmeijer.

Dat samen praten over hoe het verder moet, is nog altijd hard nodig. Want ondanks een verontrustend rapport van adviesbureau Roland Berger uit 2010 over wat toen wel de Zuidvleugel van de Randstad werd genoemd, met aanbevelingen voor een betere koers, is de achterstand niet kleiner geworden.

Stagnerende productiviteit

Zwaktes zijn er vooral wat de sectorstructuur aangaat, de innovatie, de productiviteit, de sociale structuur van de samenleving en ook nog wel de onderlinge samenwerking. In een 'groeitagenda' stelde de Economic Board in 2022 dat Zuid-Holland 'ondanks alle aanwezige kennis en bedrijvigheid' in de tien jaar ervoor 10% tot 15% minder hard groeide dan 'andere belangrijke regio's' in Nederland. 'Vergelijkbare Europese regio's als Antwerpen, Hamburg, München en Stockholm groeiden zelfs drie keer harder.'

Het bruto regionaal product, dat in 2022 volgens het CBS op €200 mrd lag, 21% van het bruto nationaal product, had €15 mrd hoger kunnen zijn geweest, aldus de board, een platform van bedrijven, overheden en kennisinstellingen dat in 2014 is opgezet.

De groei valt tegen onder meer door een stagnerende productiviteit. Uit een onderzoek van de Erasmus Universiteit Rotterdam en het Netherlands Economic Observatory, een TNO-spin-off in Rotterdam, blijkt dat de toegevoegde waarde per arbeidsjaar tussen 1995 en 2021 in Zuid-Holland een kwart procent langzamer groeide dan in Nederland als geheel. Tussen 2016 en 2021 nam de productiviteit af, zowel in Zuid-Nederland als daarbuiten, maar de krimp was in Zuid-Holland 0,7% sterker dan gemiddeld in Nederland.

Vrijwel alle sectoren presteerden volgens de onderzoekers minder goed. Niet alleen de industrie en de bouw, maar ook de handel, zakelijke diensten, het onderwijs, de zorg en de vrijetijdssector. Vervoer en opslag, een grote sector in Rijnmond, deed het wel beter dan in de rest van het land.

Achterstand loopt op

Andere tegenvallers zijn het innovatietempo en de investeringsdrift. Daarnaast laat de levensstandaard te wensen over. Rabobank waarschuwde twee jaar geleden dat de zogeheten brede welvaart, waarbij het niet alleen om inkomen en banen gaat maar ook om andere kwaliteiten van het leven, zoals veiligheid en gezondheid, in Zuid-Holland beduidend lager ligt dan in de rest van Nederland, en dat de achterstand snel verder oploopt. Niet overal in de provincie wordt dat zo ervaren; het gemiddelde wordt erg omlaag getrokken door de probleemwijken van Rotterdam en Den Haag.

Toch is er, volgens de Europese Unie, weinig mis met de concurrentiekracht. Brussel zette Zuid-Holland in 2022 op de tweede plaats, na Utrecht, van haar ranglijst van de 230 regio's waarin de EU is opgedeeld, de Regional Competitiveness Index. Deze paradox is het gevolg van het grote aantal kennisinstellingen. Zuid-Holland heeft drie topuniversiteiten, twee UMC's, zeven hogescholen en tien mbo-instellingen, plus een handvol onderzoekscentra, waaronder TNO. De kenniseconomie weegt zwaar mee in de EU-index.

Vaak wordt de lage productiviteit toegeschreven aan de grote diversiteit. De provincie bestaat uit meerdere economische kernen, zoals de glastuinbouw in het Westland en de Rotterdamse haven met de daar gevestigde petrochemie, maar er zijn verspreid over de hele provincie, van Noordwijk tot de Drechtsteden, ook veel maakbedrijven. Innovatie is er vooral in Leiden, Delft en Rotterdam.

'Fragmentatie is frustratie'

Die diversiteit kan een minpunt zijn doordat het lastiger is 'om het schip op koers te houden', beaamt de Rotterdamse hoogleraar stedelijke en regionale economie Frank van Oort. Een effectieve focus op één thema, zoals op hightech in Eindhoven, is dan lastig, omdat elke sector in eerste aanleg naar zichzelf en de eigen belangen kijkt. 'Fragmentatie is vaak frustratie', zegt Van Oort. Hoewel een verscheidenheid aan bedrijfstakken ook wel een pluspunt kan zijn. 'Tijdens een economische neergang kunnen de sectoren de klappen onderling opvangen.'

De sectoren waarin Zuid-Holland gespecialiseerd is, zijn daarnaast 'wat ouder en volwassen in technologie', stelt de hoogleraar. 'Die sectoren weten dat ze tussen nu en dertig jaar zullen verdwijnen of zich helemaal moeten vernieuwen. Dat vergt dan grote investeringen. Sommigen redeneren op de korte termijn never change a winning team en dat betekent dat zolang het havenindustriële complex nog profijtelijk is, het nog wel een tijdje zal bestaan zoals het nu is. Er wordt wel veel nagedacht over de toekomst, maar Duitsland investeert intussen in een

waterstofnetwerk dat al tien keer groter is. Je moet de urgentie voelen en keuzes voor de lange termijn maken, en daar is deze regio nog niet goed in.'

Andere regio's hebben minder van dit soort 'erfenissen', die vroeger veel voorspoed brachten maar nu soms een rem zetten op de ontwikkeling. 'De grootste banengroei zit in sectoren die in het begin van hun levenscyclus zitten, zoals biotechnologie, zakelijke, financiële en creatieve diensten, ict-bedrijven en moderne maakindustrie', zegt Van Oort. 'Die zijn meer oververtegenwoordigd in Amsterdam, Utrecht en Eindhoven.'

'€24 mrd extra bbp'

De groeiagenda van de Economic Board legt de nadruk op de ombouw naar een duurzamere Rotterdamse haven, maar ook op extra innovatie en op meer gekwalificeerd personeel. Vooral het opleiden en levenlang leren krijgen veel aandacht. Het doel is 10.000 mensen 'van werk naar werk te begeleiden' en 55.000 mensen bij te scholen, waardoor zij 5% tot 15% productiever zouden moeten worden. Alles samen moet dit de komende tien jaar 1 procentpunt extra economische groei per jaar opleveren, of 12 procentpunt in tien jaar. 'Op termijn leidt dit tot €24 mrd structureel extra bbp en 120.000 banen', aldus de Economic Board in 2022.

De eerste stappen waren toen al gezet. In 2019 werd met de werkgevers het Human Capital Akkoord Zuid-Holland gesloten. We-IT, een Zuid-Hollands programma voor het opleiden tot automatiseringsexpert, is daaruit voortgekomen. In de vijf jaar tot nu zijn er 2000 deskundigen opgeleid.

Drie liepen stage bij Interpulse, een automatiseerder aan de rand van de Leidse binnenstad. Het bedrijf participeerde in de ICT Praktijk Academie, een nevenproject van We-IT waarbij mensen op hbo-niveau instromen in de branche.

De drie bleven na hun stage niet bij Interpulse. Maar daar zat directeur Martijn van Pelt niet mee. Je moet het grotere plaatje in het oog houden', zegt Van Pelt. 'Als we allemaal meer mensen opleiden, dan is dat voor de sector goed. En dan is dat ook goed voor mij.'

De IT-samenwerking gaat soepel, maar in de bijgewerkte versie van dit jaar van de groeiagenda staat dat de regionale samenwerking in zijn totaliteit 'veel beter' kan. Voorzitter Brenninkmeijer van de Economic Board Zuid-Holland doet hier luchtig over. 'Er is nu wel een gezamenlijke agenda', zegt zij. 'Die geeft richting en duidelijkheid en zet partijen samen aan de tafel.'